

วารสารวิชาการ
กสทช.
ประจำปี 2563

NBTC
JOURNAL
2020

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง
กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

Office of the National Broadcasting and Telecommunications Commission

กระบวนการนำเสนอข่าวและ การคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าว สถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

NEWS PRESENTATION PROCESS AND FAKE NEWS SCREENING OF NEWS TELEVISION PROGRAM OF TELEVISION CHANNEL 7HD

กัญฐภัท เลิศฤทธิเชษฐ¹ และ วีรพงษ์ พวงเล็ก²
Gunthap Lertritthisate¹ and Weerapong Ponglek²

สาขาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปทุมธานี 12120¹
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ปทุมธานี 12120²
Communication Arts in Strategic Communications, School of Communication Arts,
Bangkok University, Pathum Thani 12120 Thailand¹
School of Communication Arts, Bangkok University, Pathum Thani 12120 Thailand²

Corresponding E-mail : gunthap_11@yahoo.co.th

Received Date	August 10, 2020
Revised Date	September 8, 2020
Accepted Date	October 29, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการนำเสนอข้าวและการคัดกรองข้าวปลอมของรายการข้าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมาย รูปแบบ กระบวนการนำเสนอข้าว และวิธีการคัดกรองข้าวปลอม ในมุมมองของกองบรรณาธิการข้าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบศึกษาเฉพาะกรณี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 กลุ่ม คือ ผู้จัดการฝ่ายข้าว บรรณาธิการข้าว และผู้สื่อข่าว รวมทั้งหมด 9 คน ผลการศึกษพบว่า ความหมายของข้าวปลอม ประกอบไปด้วย 4 ประการ ได้แก่ 1. ข้าวที่มีเนื้อหาคือเป็นเท็จ 2. การโฆษณาชวนเชื่อ 3. ข้าวที่นำเสนอเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง 4. การแอบอ้าง สำหรับรูปแบบของข้าวปลอม มี 7 รูปแบบ ได้แก่ 1. เสียสีหรือล่อน 2. เชื่อมโยงมั่ว 3. ชี้นำให้เข้าใจผิด 4. บริบทที่เป็นเท็จ 5. บิดเบือน 6. ปลอมแปลง 7. เปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์ด้านกระบวนการนำเสนอข้าว มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ขั้นตอนเตรียมการก่อนผลิต 2. ขั้นตอนตรวจสอบและการคัดกรอง 3. ขั้นตอนการผลิตรายการ 4. ขั้นตอนหลังการผลิต และวิธีการคัดกรองข้าวปลอม มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. ประเมินเนื้อหาเพื่อตั้งข้อสังเกตเบื้องต้น 2. ตรวจสอบหาต้นตอแหล่งที่มาของข้าว 3. ตรวจสอบแหล่งข้อมูลประกอบ และ 4. สอบถามหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรง

คำสำคัญ : รายการข้าวช่อง 7HD ข้าวปลอม การคัดกรองข้าวปลอม กระบวนการนำเสนอข้าว

Abstract

Research study the objective of “News presentation process and fake news screening of news television program of television channel 7HD”. To study the meaning, format, process of presenting news and how to screen for fake news in view of the news editorial of television channel 7HD, this research was a qualitative research case study. Data were collected through in-depth interviews with three key informants: news manager. News editors and reporters. In total 9 people. The research results were found that the meaning of fake news consists of 4 things: 1. News that contains false content 2. Propaganda 3. News presented to one side 4. Impersonation. And there are 7 forms of fake news: 1. Satire or parody 2. Link to mimic 3. Misrepresent 4. False contexts 5. Perversion 6. Falsification 7. Change according to objectives. And the news presentation process has 4 steps: 1. Pre-production preparation 2. Inspection and screening process 3. Production process 4. Post-production process. And there are 4 steps to filtering fake news: 1. Evaluate the content for preliminary observations. 2. Inspect the source of the news. 3. Check the accompanying sources. 4. Ask the agency or expert directly.

Keywords : News Program of television Channel 7HD, Fake news, Fake news screening, News presentation process

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและระบบอินเทอร์เน็ต ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมและการเสพข่าวสารของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน ผู้คนส่วนใหญ่หันมาเสพข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น สิ่งที่มาคือการส่งต่อข่าวปลอม (Fake news) เป็นจำนวนมาก ซึ่งพบว่าการส่งต่อกันแบบผิด ๆ สูงกว่าร้อยละ 80 ของข่าวปลอมทั้งหมด (ณัฐนันท์ อธิธิยาภรณ์, 2562) และในระยะหลังมีการพบเห็นข่าวปลอมเกี่ยวกับประเด็นทางการเมืองหรือข่าวต่างประเทศ นอกจากนี้ยังพบข้อมูลที่น่าสนใจอีกว่า ข่าวปลอมในทวิตเตอร์ มีแนวโน้มที่จะถูกนำไปเผยแพร่ต่อ มากกว่าข่าวที่นำเสนออย่างถูกต้องและเป็นความจริง

ปัจจุบันยังไม่มีคำจำกัดความที่แน่นอนของข่าวปลอม ผู้ให้คำนิยามตีความหมายของข่าวปลอมแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม ความหมายกว้าง ๆ ของข่าวปลอมคือ ข่าวที่ไม่จริง เนื้อหาของข่าวปลอมอาจมีข้อเท็จจริงเพียงเล็กน้อยหรือเพียงบางส่วนแต่ขาดบริบทของรายละเอียด หรืออาจเป็นข่าวที่ไม่มีข้อเท็จจริงอยู่เลย เนื้อหาของข่าวเป็นเรื่องที่สร้างขึ้นมา ไม่มีแหล่งข่าวหรือคำพูดที่ตรวจสอบได้ ข่าวปลอมบางประเภทอาจมีเนื้อข่าวที่ตรวจสอบได้จริง แต่มีลักษณะการเขียนด้อยคดี จงใจให้ร้าย หรือไม่ใส่รายละเอียดที่สำคัญต่อเหตุการณ์ลงในเนื้อหาข่าว หรือนำเสนอจากมุมมองด้านเดียว บางครั้งข่าวปลอมมีรูปแบบเป็นโฆษณาชวนเชื่อที่จูงใจเขียนขึ้นมาเพื่อชักนำคนอ่าน โดยมีแรงจูงใจเพียงแค่พาดหัว ยั่วให้คลิก (Clickbait) ที่เขียนล่อให้คนเข้ามาอ่านเพื่อเพิ่มยอดวิวโดยมีแรงจูงใจทางการเงินอยู่เบื้องหลัง ขณะเดียวกันองค์กรสื่อหรือสำนักข่าว ก็หันมาให้

ความสำคัญในเรื่องการตรวจสอบข่าวปลอมมากยิ่งขึ้น เพราะเรื่องนี้สร้างผลกระทบต่อผู้คนในวงกว้าง แม้ว่าการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียจะเป็นเรื่องเสรีภาพของการสื่อสาร แต่เจ้าของแพลตฟอร์มที่มุ่งหวังรายได้ในเชิงพาณิชย์ ก็ต้องรับผิดชอบต่อสังคมด้วย (ณัฐนันท์ อธิธิยาภรณ์, 2562)

สำหรับรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD นับได้ว่าเป็นรายการข่าวที่มีความโดดเด่นในแง่ของความน่าเชื่อถือ ความถูกต้อง แม่นยำ ตลอดทุกช่วงเวลาของรายการข่าว เช้า เทียง เย็น รายงานข่าวแบบรวดเร็ว ฉับไว เทียงตรง และโดดเด่นในเรื่องของการคัดกรองข่าวปลอม ข่าวที่นำมาเสนอมีความถูกต้อง แนวทางแก้ไขปัญหามาแน่นยำ สามารถเชื่อถือได้ในเรื่องของความถูกต้อง โดยจากการวัดความนิยมจากประชาชนของบริษัท เดอะ นิลเสน คอมปะนี (ประเทศไทย) จำกัด รายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เป็นช่องที่มีเรตติ้งเป็นอันดับ 1 มาโดยตลอด

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการนำเสนอข่าว และการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าว สถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD รวมถึงการรับมือกับข่าวปลอมในฐานะสื่อมวลชน ซึ่งผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน สื่อมวลชน และผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ ที่สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อเข้าใจลักษณะของข่าวปลอม และการสร้างความรู้เท่าทันข่าวปลอมในรูปแบบต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
2. เพื่อศึกษารูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
3. เพื่อศึกษากระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
4. เพื่อศึกษาวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอม

ข่าวปลอม คือข่าวที่เป็นเท็จ เรื่องราวเหล่านั้นถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่มีข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาหรือคำพูดได้ บางครั้งเรื่องราวเหล่านี้อาจเป็นการโฆษณาชวนเชื่อที่มีเจตนาออกแบบมาเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจผิด หรืออาจทำให้เป็นการพาดหัวเรียกแขก (Clickbait) เพื่อหวังผลประโยชน์จากคนจำนวนมาก ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาเรื่องราวข่าวปลอมได้เผยแพร่ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์เนื่องจากได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ได้ง่ายและรวดเร็ว (Desai & Oehrli, 2017)

ข่าวปลอมมีส่วนประกอบของข้อมูลที่เป็นเท็จ จงใจหลอกลวง และได้รับการออกแบบเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ มักได้รับการเผยแพร่บนเว็บไซต์คล้ายคลึงกับข้อมูลปลอม ข่าวปลอมจะใช้ภาษาและภาพข่าวของการรายงานข่าวเพื่อสร้างความเชื่อถือกับผู้อ่านซึ่งแตกต่างจากการรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์ รวมถึงข้อมูลที่มีการปลอมแปลงอย่างจงใจ ทำเช่นนั้นเพื่อดึงดูดผู้เข้าชมเว็บไซต์เพื่อรับผลประโยชน์ทางการเงิน (Nurse, 2016)

คำว่า “ข่าวปลอม” กลายเป็นคำที่ถูกใช้ในความหมายที่กว้างขึ้น ทั้งข่าวปลอมแบบบอร์แนก คือเป็นข่าวปลอมที่คนเขียนตั้งใจให้เชื่อแบบผิด ๆ โดยอาจเป็นข่าวขึ้นมาจากการคุยโวโอ้อวดของคนบางคนซึ่งปราศจากความจริงแล้วเป็นข่าว หรือเป็นข่าวปลอมแบบที่คนเขียนไม่คิดอยู่เลยว่าคนอ่านจะเชื่อแต่หวังยอดแชร์ บางข่าวถูกมองว่าเป็นข่าวปลอมเพราะมาจากการมองต่างมุมทำให้ตีความคนละแบบ ขณะที่บางส่วนเป็นข่าวจริงที่พูดถึงข้อมูลที่อาจจะไม่เป็นจริง (พิณ พัฒนา, 2560)

โดยสรุปข่าวปลอม หมายถึง ข่าวหรือเรื่องราวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ ถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่มีข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาหรือคำพูดได้ หรือข่าวปลอมบางข่าวอาจมีข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้แต่อาจมีข้อมูลที่ถูกรสร้างขึ้นเพื่อมีเจตนาบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง

2. แนวคิดเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper)

การที่สื่อมวลชนมีหน้าที่เลือกสรร ปรับข้อความ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะนำเสนอไปยังผู้รับสารต่อไป ซึ่งหน้าที่เช่นนี้คล้ายกับการทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) หรือบางแห่งเรียกกันว่า นายทวารข่าวสาร หรือผู้ปิดและเปิดประตู ซึ่งก็คือผู้คัดกรองข่าวสารก่อนที่จะนำเสนอไปสู่ผู้อ่านนั่นเอง

แนวความคิดเกี่ยวกับหน้าที่ ผู้เฝ้าประตูข่าวสาร มาจากการตั้งข้อสังเกตของ เค เลวิน (Lewin, 1947) ซึ่งได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ข่าวสารมักจะไหลผ่านช่องทางต่าง ๆ อันประกอบไปด้วยบริเวณประตูที่มีการปล่อยหรือกักข่าวสารต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หรือการวินิจฉัยของผู้เฝ้าประตูเองว่าจะยอมให้ข่าวสารใดไหลผ่านไปได้หรือไม่ หรือข่าวสารอะไรควรจะส่งไปถึงผู้รับสารซ้ำ หรือข่าวสารอะไรควรตัดออกไปทั้งหมด ซึ่งแนวความคิดนี้เอง ได้ถูกนำมาอธิบายลักษณะการไหลของข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารในกระบวนการสื่อสารมวลชน หรือเปรียบเสมือนเป็นบุคคลผู้ทำหน้าที่ปิดและเปิดประตูข่าวสารที่ยืนอยู่ระหว่างตัวข่าวสารและผู้รับสารจากสื่อสารมวลชน

ทำให้เห็นจากต้นตอแหล่งข่าวของสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ บรรณาธิการข่าวจะทำหน้าที่คัดเลือกข่าวสารเพียงบางชิ้นเพื่อออกอากาศ ส่วนอีกหลายชิ้นจะถูกโยนทิ้ง ข่าวสารที่ถูกคัดเลือกนี้จึงถูกตัดแต่งให้เหมาะสมกับเวลา เนื้อที่ หรือลักษณะสื่อเพื่อส่งไปยังผู้อ่าน ผู้ชม หรือผู้ฟัง

ทฤษฎีนี้อธิบายถึงบทบาทผู้ปิดและเปิดประตูสาร หรือ ผู้เฝ้าประตูของสื่อมวลชน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วอาจจะมีขั้นตอนสลับซับซ้อนกว่านี้ เช่น ข่าวที่สำนักข่าวได้รับมานั้น ก่อนที่จะส่งต่อออกไปจะต้องมีการกลั่นกรองจากบรรณาธิการ หรือแม้แต่ผู้สื่อข่าวของสำนักข่าวเองก็จะทำหน้าที่ผู้เฝ้าประตู คือเลือกจะทำรายงานข่าวไหนหรือไม่ทำข่าวไหนบ้างก็ได้

หน้าที่ของผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ไม่เพียงแต่เลือกหรือปฏิเสธสารต่าง ๆ ที่เข้ามาเท่านั้น ยังทำหน้าที่จัดสารนั้น ๆ ให้อยู่ในรูปที่ต้องการ ตลอดจนกำหนดระยะเวลาการนำเสนอข่าวสาร รวมทั้งกำหนดกลยุทธ์การเสนอสารทั้งหมดซ้ำ ๆ กัน หรือเลือกเสนอเพียงบางส่วน

จากแนวคิดผู้เฝ้าประตูข่าวสาร ทำให้เห็นถึงประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการทำหน้าที่ผู้รักษาประตูข่าวสารของสื่อมวลชน ที่ในอดีตเคยเป็นผู้ควบคุมการไหลของข่าวสาร แต่ปัจจุบันถูกลดบทบาทลงไป เนื่องจากอิทธิพลของการเติบโตของสื่อออนไลน์ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดผู้รักษาประตูข่าวสาร เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นกรองข่าวสารให้ถูกต้องแม่นยำ ตรวจสอบข้อเท็จจริงรอบด้าน และนำเสนอความเห็นที่ครอบคลุมทุกด้าน จนได้รับความเชื่อถือจากผู้รับข่าวสารได้ ในการกลั่นกรองข้อมูลรอบด้านและไม่ถูกบังคับให้นำเสนอเฉพาะข่าวสารด้านเดียว ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง กระบวนการนำเสนอข่าว และการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เพื่อเป็นหลักในการวิเคราะห์ความเหมาะสม และบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในการพิจารณาการนำเสนอข่าว

3. แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระ (Agenda-setting)

แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระ (Agenda-setting) มุ่งที่จะวิเคราะห์หน้าที่ หรือผลของสื่อมวลชนในด้านข่าวสารแทนด้านการชักจูง สมมติฐานสำคัญกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการที่สื่อมวลชนเลือกเน้นประเด็นสำคัญของหัวข้อหรือปัญหาในการรายงานข่าวสารกับการที่ผู้รับสารหรือมวลชนตระหนักถึงสาระสำคัญของหัวข้อประเด็นหรือปัญหานั้น ๆ ความสัมพันธ์นี้อาจกล่าวในเชิงเป็นเหตุผลได้ว่า ยิ่งสื่อมวลชนเลือกเน้นประเด็นหัวข้อหรือปัญหาสำคัญใด ผู้รับสารหรือมวลชนก็จะตระหนักถึงสาระสำคัญของหัวข้อหรือปัญหานั้นมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ผลสำคัญประการหนึ่งของสื่อมวลชนก็คือเป็นผู้กำหนดหรือวางระเบียบวาระการรับรู้เหตุการณ์แก่ประชาชนทั่วไป (Cohen, 1963, p. 121)

หน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสารหรือการพิจารณาของสื่อมวลชน มาจากการที่สื่อมวลชนให้ความสนใจต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทำให้ประชาชนได้รับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นนั้นตามที่สื่อมวลชนได้กำหนดไว้ นั่นคือสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่จะรับรู้ถึงความสำคัญในเรื่องต่าง ๆ ที่สื่อมวลชนเป็นผู้นำเสนอ โดยทั่วไปเมื่อเกิดประเด็นปัญหาขึ้นในสังคม สื่อมวลชนจะพิจารณาโดยการประเมินคุณค่าข่าว เพื่อให้ทราบว่าความสำคัญของข่าวอยู่ในระดับใด จากนั้นจึงเลือกพิจารณาใช้สื่อที่เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร

แม้ว่าสื่อมวลชนจะคัดสรรสารได้เหมาะสมกับสื่อแล้วก็ตาม แต่ก็อาจจะยังไม่เพียงพอ จึงต้องมีการจัดวางข่าวสารเพื่อช่วยให้เกิดความเด่นสะดุดตา ซึ่งเป็นการส่งเสริมความนิยมในการจัดวางสาระ รวมถึงการจัดระดับความเข้มข้นของข่าวนั้น ๆ ที่สามารถทำได้โดยการเพิ่มพื้นที่ข่าว เพิ่มความถี่ในการรายงานข่าว หรือเพิ่มระยะเวลาในการนำเสนอตามแนวคิดนี้ เพราะการที่ข่าวจะมีอิทธิพลมากน้อยตามการจัดวางสาระก็เนื่องมาจากการที่ประชาชนผู้รับสารจำนวนมากให้ความสนใจและติดตามข่าวสารนั้นอยู่เป็นเวลานาน ทำให้สื่อมวลชนสามารถป้อนข่าวสารได้อย่างสม่ำเสมอ (สุรพล โสธนะเสถียร, 2533, น. 28)

จากแนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันบทบาทการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดประเด็น และผู้รับสารจะรับรู้ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอ แต่ปัจจุบันประชาชนทั่วไปสามารถเป็นนักข่าวได้จากการนำเสนอข้อมูลและเหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์จนเป็นที่สนใจในวงกว้างและทำให้สื่อมวลชนต้องนำเสนอข่าวดังกล่าว เนื่องจากเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจเป็นวงกว้าง จึงทำให้ประชาชนสามารถเป็นผู้กำหนดวาระข่าวสารได้ด้วยตัวเองและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สื่อข่าวในฐานะผู้ร่วมนำเสนอ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นกรอบในการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของการกำหนดวาระข่าวสารจากเหตุการณ์ต่าง ๆ และศักยภาพในการกำหนดและนำเสนอข่าวสารของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

4. แนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าว

การนำเสนอรายการข่าวโทรทัศน์ เป็นการรายงานข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งประชาชนสนใจและมีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก ทำให้ต้องมีการรวบรวมข้อมูลอย่างถูกต้องและนำมาเรียบเรียงจากนั้นรายงานโดยผู้ประกาศข่าวที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ผ่านกระบวนการผลิตเพื่อนำเสนอออกสู่สายตาผู้ชมผ่านจอโทรทัศน์ด้วยเนื้อหาสาระที่น่าติดตามที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ ความประณีต และความพิถีพิถันในการทำงานของทีมงานด้านการผลิตเพื่อให้งานมีคุณภาพ มีประโยชน์ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชม ซึ่งขั้นตอนการผลิตรายการข่าวโทรทัศน์ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการก่อนการผลิต (Pre-production)
2. ขั้นการผลิตรายการ (Production)
3. ขั้นหลังการผลิต (Post production)

จากแนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าว ทำให้เห็นว่าผู้ผลิตรายการข่าวต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์รวดเร็ว และถูกต้อง พิถีพิถันในการทำงานของทีมงานทุกด้าน เริ่มตั้งแต่การเตรียมการก่อนการผลิตไปสู่กระบวนการขึ้นผลิตรายการ และหลังการผลิต เพื่อให้ได้รายการออกมามีคุณภาพและมีประโยชน์ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชม ทำให้ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง กระบวนการ

นำเสนอข่าว และการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เนื่องจากการนำเสนอรายการข่าวนั้น เป็นลักษณะของการรายงานข้อเท็จจริงทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชน เพราะข้อมูลที่ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญในการนำเสนอรายการข่าว ทีมงานผลิตรายการจึงต้องพิจารณาโดยการนำเสนอตามเรื่องราวที่เป็นจริงอย่างมีคุณภาพและเป็นประโยชน์แก่ประชาชน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านกรณีศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) เป็นวิธีการดำเนินการวิจัย โดยเลือกสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เนื่องจากรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ได้รับรางวัลมากมาย เช่น รางวัล World ASEAN Awards สาขาสื่อสารมวลชนดีเด่น ประจำปี 2562 รางวัล NACC Awards 2019 ประเภทการนำเสนอข่าวหรือสารคดีเชิงข่าวต่อต้านกลโกงทุกรูปแบบในสังคม รางวัลองค์กรสื่อสารมวลชนดีเด่นแห่งปี 2563 จากสมาคมสมาพันธ์นักข่าว (ประเทศไทย) ฯลฯ นอกจากนั้นสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ยังเป็นช่องที่มีเรตติ้งเป็นอันดับ 1 มาโดยตลอดจากการวัดความนิยมประชาชนของบริษัท เดอะ นีลเสน คอมปะนี (ประเทศไทย) จำกัด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD มาเป็นตัวอย่าง ที่เป็นตัวแทนกรณีศึกษา (Instrumental case) ของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลทั้งหมดในประเทศไทย เพื่อหาแนวทางข้อสรุปของกระบวนการนำเสนอและการคัดกรองข่าวปลอม

ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี เป็นวิธีดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยได้พิจารณาตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มี 3 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 9 คน ได้แก่

1. ผู้จัดการฝ่ายข่าว จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นตำแหน่งในระดับผู้บริหารระดับสูง มีอำนาจในการสั่งการต่าง ๆ และตัดสินใจในการคัดเลือกประเด็นข่าวก่อนการนำเสนอ
2. บรรณาธิการ จำนวน 4 คน คือบรรณาธิการข่าวสังคม บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ บรรณาธิการข่าวการเมือง และบรรณาธิการข่าวอาชญากรรม เนื่องจากข่าวทั้ง 4 ประเภทนี้เป็นข่าวเนื้อหาหลักที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD นำเสนอ
3. ผู้สื่อข่าว จำนวน 4 คน มาจาก 4 ประเภทสายข่าวที่ไม่ซ้ำกัน และมีประสบการณ์การทำงานเป็นผู้สื่อข่าวไม่น้อยกว่า 10 ปี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของทั้งงานวิจัยในประเทศ และต่างประเทศ พบว่ามีงานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการนำเสนอข่าวและการสกัดกั้นข่าวปลอมอยู่ทั้งหมด 3 ประเภท ดังนี้

1. การศึกษาลักษณะและรูปแบบของข่าวปลอม

1.1 Allcott & Gentzkow (2017) ศึกษาเรื่อง สังคมออนไลน์และข่าวปลอมในช่วงเวลาของการเลือกตั้งปี 2559 (Social Media and Fake News in the 2016 Election) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาว่าข่าวปลอมมีอิทธิพลต่อการผลการเลือกตั้งสหรัฐอเมริกาในปี 2016 หรือไม่ โดยเตรียมข่าว 2 ประเภทไปถามความคิดเห็นจากผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ ข่าวจริง และข่าวปลอมที่ทีมวิจัยเขียนขึ้นมาเอง ผ่านการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์สำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกันจำนวน 1,208 คน ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 14% ระบุว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นแหล่งข่าวที่สำคัญที่สุดของข่าวการเลือกตั้ง กลุ่มตัวอย่างสามารถจดจำและแยกแยะข่าวปลอมในช่วงการเลือกตั้งได้และเชื่อในข่าวจริงมากกว่าข่าวปลอม ข้อสรุปที่น่าสนใจคือข่าวปลอมมีอิทธิพลเพียงเล็กน้อยต่อทัศนคติของคน แต่สิ่งที่น่ากังวลในระยะยาว คือคนมีแนวโน้มจะโยนหาข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับอคติของตัวเอง ซึ่งโลกดิจิทัลมีข้อมูลมากมายให้ใช้เติมเต็มความเชื่อเดิม ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบและเนื้อหาของข่าวปลอมที่มีการพัฒนาให้แยบยลมากขึ้นจากผู้สร้างข่าวปลอมขึ้นมา และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอมที่ผู้วิจัยนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างแนวคำถาม

1.2 ความจริงและความไว้วางใจ: การรู้เท่าทันข่าวปลอมของผู้รับสาร (Truth and Trust: How Audiences are Making Sense of Fake News) ของ Stella Zaryan (2017) โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งชายและหญิง จำนวน 12 คน อายุระหว่าง 25-35 ปี เพื่อตรวจสอบว่าความหลากหลายทางเชื้อชาติของผู้รับสารอาจมีผลต่อการใช้คำว่าข่าวปลอมและความเชื่อถือนักข่าวและสื่อมวลชน ผลจากการวิจัยพบว่า การตีความข่าวปลอมถูกจำกัดด้วยคำอยู่ 3 คำคือ ข้อเท็จจริง การเมือง และจริยธรรม ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าตนเองเชื่อถือแหล่งข่าวที่คุ้นเคย น่าเชื่อถือ และเปรียบเทียบแหล่งที่มาหลาย ๆ แหล่งข่าวเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข่าวนั้น ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้สอดคล้องโดยตรงกับการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดการนำเสนอรายการข่าว และแนวคิดการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร และแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระข่าวสาร ซึ่งผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ด้วย

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการนำเสนอข่าว

2.1 การศึกษาวิจัยกลยุทธ์ในการนำเสนอรายการข่าวโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ผ่านรายการสนามข่าว 7 สี ของจิรโรจน์ จิตราพัฒนานันท์ (2560) เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการนำไปสู่กลยุทธ์ในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เพื่อการนำเสนอข่าวที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนและสังคม โดยการบริหารทรัพยากรสำหรับผลิตรายการ 5 วันต่อสัปดาห์ โดยที่ผู้ชมไม่เสียอรรถรสในการรับชม ซึ่งบุคลากรต้องเข้าใจการผลิตงานตั้งแต่ต้นจนจบ พร้อมทั้งทักษะการเชื่อมโยงประเด็นข่าวที่เข้าใจที่มาของเหตุการณ์ เรียงลำดับข่าวที่เกิดขึ้น และทักษะการสืบค้นที่ครอบคลุมถูกต้อง ผสมกับการมีเครือข่ายและแหล่งข่าวเฉพาะที่น่าเชื่อถือ ทำให้ข่าวที่นำเสนอออกมาติดตามมากยิ่งขึ้น ผ่านกลยุทธ์การนำเสนอข่าวด้วยการวางแผนด้านผู้ชมโดยศึกษาระแสนิยมในสังคมและพฤติกรรมของผู้ชมที่เปลี่ยนไป วางแผนด้านเนื้อหารายการโทรทัศน์และออกแบบการรับรู้ในภาพลักษณ์ของรายการ สร้างความจดจำและวางแผนการผลิตเพื่อตอบสนองคุณค่าข่าวภายใต้จุดยืนของสถานี ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ ทั้งแนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าว แนวคิดเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูข่าวสาร และแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระข่าวสาร

2.2 การศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์การคัดเลือกประเด็นข่าวของช่อง 7 สี ในยุคดิจิทัล ของณัฐชนน อากาศรีรัตน์ (2560) ที่ศึกษาการคัดเลือกประเด็นข่าวและการพัฒนาเนื้อหาและรูปแบบในการคัดเลือกประเด็นข่าวผ่านการนำเสนอในยุคดิจิทัล ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เนื่องจากปัจจุบัน เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้พฤติกรรมของผู้ชมหรือกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนไปอย่างมาก โดยเฉพาะการรับชมข่าวผ่านสื่อออนไลน์ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้สถานีโทรทัศน์ต้องปรับตัว โดยเฉพาะด้านการคัดเลือกประเด็นข่าวที่จะนำเสนอให้มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับทุกช่องทางในการออกอากาศ โดยการศึกษาวิจัยพบว่า การคัดเลือกประเด็นข่าวเพื่อนำเสนอในยุคดิจิทัลจะอ้างอิงตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นข่าวและยึดตามนโยบายของสถานีที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งยังไม่เปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันก็เพิ่มความน่าสนใจด้วยการเพิ่มประเด็นข่าวที่อ้างอิงมาจากกระแสของสื่อออนไลน์หรือประเด็นที่ประชาชนกำลังให้ความสนใจอยู่ในขณะนั้น ซึ่งส่วนมากแล้วประเด็นข่าวใดที่นำเสนอผ่านสื่อหลัก คือ โทรทัศน์ก็จะสามารถนำมาเสนอผ่านสื่อออนไลน์ได้เช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระข่าวสาร

3. การศึกษาบทบาทและจริยธรรมของสื่อมวลชน

3.1 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจรรยาบรรณสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลและแนวทางกำกับดูแลของภาณุพงษ์ ทินกร (2561) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ปัญหาด้านจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์และศึกษาแนวทางกำกับดูแลที่เหมาะสม โดยการเก็บข้อมูลจากสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์โดยตรงที่ทำงานอยู่ในกองบรรณาธิการข่าวหรืออยู่ในฝ่ายข่าวของสถานีโทรทัศน์ระบบดิจิทัลออกอากาศภาคพื้นดินจนพบว่า ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์ ตระหนักถึงปัญหาจรรยาบรรณสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลที่เกิดขึ้น

ปัจจัยภายในองค์กรมีผลต่อปัญหาจรรยาบรรณสื่อมวลชน ได้แก่ นโยบายของบริษัทเจ้าของสื่อ บุคลากร ในองค์กรระดับตัดสินใจ เช่น บรรณาธิการและหัวหน้าข่าว มีผลมากกว่าปัจจัยภายนอก สุดท้ายคือ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์เห็นด้วยกับแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระข่าวสารมากที่สุด โดยเห็นควรให้มีการลงทะเลเป็นสื่อมวลชนและมีบทลงโทษทางกฎหมายกับสื่อมวลชนที่ไม่ปฏิบัติตาม จรรยาบรรณและจริยธรรมสื่อมวลชน

3.2 การศึกษาวิจัยเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในยุคข่าวสารไร้พรมแดน ของ พัทธภา เอื้ออมรนิช (2561) ที่ศึกษาถึงความรับผิดชอบในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน ในยุคข่าวสารไร้พรมแดน เพื่อหาแนวทางการนำเสนอข่าวสารที่เหมาะสมของสื่อมวลชน โดยใช้ทฤษฎีสื่อสารมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร แนวคิดคุณค่าข่าว และแนวคิดจริยธรรมสื่อมวลชน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักวิชาการสื่อ สื่อมวลชน พบว่า ความรับผิดชอบในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในยุคข่าวสารไร้พรมแดนนั้น สื่อมวลชนพยายามรักษาความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารโดยคำนึงถึงความถูกต้องและความรวดเร็ว โดยพยายามนำเสนอข่าวสารบนพื้นฐานทางจริยธรรมของสื่อ แต่ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารนั้น ประกอบไปด้วย การแข่งขันกันของสื่อ การเกิดขึ้นของสื่อใหม่ ระบบนายทุน เจ้าของสื่อ ผู้สนับสนุน (Sponsor) การตลาด รวมทั้งความอยู่รอดของสื่อมวลชนเอง ที่มีส่วนทำให้สื่อมวลชนละเลยความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่บ่อยครั้ง จนไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แท้จริงแล้วการนำเสนอข่าวที่เหมาะสมของสื่อมวลชนควรนำเสนอข่าวสารภายใต้ความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล บนพื้นฐานของจริยธรรม คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ตั้งแต่ผู้รับสาร สื่อมวลชน และองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยต้องวางรากฐานทางการศึกษาให้กับคนในสังคม ปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้กับคนในสังคมเพื่อให้เปิดรับสื่อได้อย่างมีคุณภาพด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อทำความเข้าใจเชิงลึก ในองค์ประกอบหรือวิธีการของกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD สำหรับเครื่องมือที่ใช้ประกอบการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) กับผู้ให้ข้อมูลทั้ง บรรณาธิการบริหาร บรรณาธิการข่าว ผู้สื่อข่าว เพื่อใช้เป็นแนวคำถามที่มีลักษณะเป็นประเด็นกว้าง ๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเองจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบประเด็นปัญหาวิจัยที่ตั้งไว้ และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) โดยสร้างเป็นประเด็นหลัก ๆ ที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถตอบได้อย่างยืดหยุ่น ซึ่งประเด็นคำถามจะสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เล่าประสบการณ์ในสิ่งที่ได้ประสบ

พบเจอมาตามหัวข้อที่สร้างขึ้นมา เพื่อเป็นข้อมูลสนทนา ขณะเดียวกันผู้วิจัยก็จะคอยกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลเรียกความคิดและความจำเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนขึ้นมา โดยคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกจะมีอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1. **คำถามหลัก (Main questions)** เป็นคำถามที่ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นสำหรับการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาที่จะศึกษาและตอบความมุ่งหมายของการวิจัย โดยประเด็นที่ตั้งขึ้นมาจะเป็นแนวคำถามกว้าง ๆ (Interview guide)
2. **คำถามชักเพื่อขอรายละเอียดและความชัดเจน (Probing questions)** เป็นคำถามที่หลังจากมีการสัมภาษณ์กันแล้ว แต่คำตอบที่ได้มายังไม่มีความชัดเจน อาจมีรายละเอียดเพิ่มเติมอีก ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องใช้คำถามชักเพื่อลงไปในรายละเอียดมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนและตรงประเด็น หรือระหว่างที่สัมภาษณ์พูดคุยแล้วพบประเด็นใหม่ ๆ นอกเหนือจากที่กำหนดเอาไว้ ซึ่งการขอรายละเอียดเพิ่มเติมนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดที่ชัดเจนและลงลึกในประเด็นนั้น ๆ มากขึ้น
3. **คำถามเพื่อตามประเด็น (Follow-up questions)** เป็นคำถามที่ผู้วิจัยจะใช้เมื่อได้พบข้อมูลใหม่ ๆ ที่น่าสนใจมาเป็นประเด็นถามต่อระหว่างการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยให้ลึกลงไปอีก โดยเครื่องมือที่ใช้ประกอบการเก็บข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งไม่เคร่งครัดในเรื่องโครงสร้าง แต่ยึดหัวข้อการสัมภาษณ์ไว้เป็นหลัก และเป็นคำถามที่เปิดกว้างที่เป็นปลายเปิด โดยแนวคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ เป็นเพียงกรอบการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมความมุ่งหมายของการวิจัย แต่ประเด็นคำถามที่ตั้งไว้สามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูล และตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป โดยตัวอย่างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง กับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม คือ บรรณาธิการบริหาร บรรณาธิการ และผู้สื่อข่าว เพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกในความหมาย กระบวนการ องค์ประกอบหรือวิธีการ และผลลัพธ์ของกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

1. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 1 ท่าน เป็นผู้พิจารณา
2. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา
3. นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับตัวอย่างที่เป็นบุคลากรของช่อง 7HD จำนวน 2 คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และพัฒนาทักษะในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่าข้อมูลที่ได้รับเพียงพอและครอบคลุมตามความมุ่งหมายของการวิจัยหรือไม่ แล้วปรับแนวคำถามให้เหมาะสมก่อนที่จะไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลและการยืนยันผล (Confirmability) โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) จากหลายแหล่งข้อมูล (Data triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ต่างตำแหน่งกัน (Data triangulation) กล่าวคือ ตรวจสอบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักระหว่างบรรณาธิการบริหาร และบรรณาธิการข่าว ว่าข้อมูลที่ได้มีลักษณะที่ตรงกันหรือไม่ อย่างไร อีกทั้งตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละคน แล้วเลือกนำข้อมูลที่ตรงกัน หรือไปในทิศทางเดียวกันมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

นอกจากนี้ ยังตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) คือ จากการที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันหลายวิธี ทั้งการสัมภาษณ์พร้อมกับการสังเกตผู้ให้ข้อมูลหลักจากการดูอากัปกริยา แววตา สีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงขณะสัมภาษณ์ เช่น เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวถึงการทำงานข่าวในสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD น้ำเสียงและแววตาของผู้ให้ข้อมูลจะเปี่ยมไปด้วยความซาบซึ้งถึงสิ่งต่าง ๆ จากการทำงาน ในขณะที่พูดถึงเรื่องระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการทำข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ผู้ให้ข้อมูลจะพูดด้วยน้ำเสียงที่มั่นใจ ซึ่งวิธีการเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบข้อมูลได้ว่าสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เล่าถึงนั้น เป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือและสอดคล้องกับสิ่งที่ได้เล่ามามากน้อยเพียงใด

สรุปผลการวิจัย

1. ความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD จากการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 9 คน ถึงความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD พบว่า ความหมายของข่าวปลอม ประกอบไปด้วย 4 ประการ ดังนี้ ข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ การโฆษณาชวนเชื่อ ข่าวที่นำเสนอเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และการแอบอ้าง
2. รูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD จากการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 9 คน ถึงรูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD พบว่ารูปแบบของข่าวปลอมมีทั้งสิ้น 7 รูปแบบคือ เสียดสีหรือล้อเลียน เชื่อมโยงมั่ว ชี้นำให้เข้าใจผิด บริบทที่เป็นเท็จ บิดเบือน ปลอมแปลง และเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์
3. กระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD จากการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 9 คน ถึงกระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD พบว่ากระบวนการนำเสนอข่าวมีทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการก่อนผลิต ขั้นตอนการตรวจสอบ และการคัดกรอง ขั้นตอนการผลิตรายการ และขั้นหลังการผลิต

4. วิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD จากการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 9 คน ถึงวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD พบว่าวิธีการคัดกรองข่าวปลอมมีได้ 4 ขั้นตอน คือ ประเมินเนื้อหาเพื่อตั้งข้อสังเกตเบื้องต้น ตรวจสอบหาต้นตอแหล่งที่มาของข่าว ตรวจสอบแหล่งข้อมูลประกอบ และสอบถามหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรง

อภิปรายผล

1. ความหมายของข่าวปลอม

จากการศึกษาความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทำให้พบว่าความหมายของข่าวปลอม เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาอ้างอิงในแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ความหมายจะสอดคล้องกัน คือ ความจริงและความไว้วางใจ: ในการรู้เท่าทันข่าวปลอมของผู้รับสาร (Truth and Trust: How Audiences are Sense of Fake News) ของ สเตลล่า ซาเรียน (Zaryan, 2017) ผลการวิจัยพบว่าการตีความข่าวปลอมถูกจำกัดด้วยคำอยู่ 3 คำคือ ข้อเท็จจริง การเมือง และจริยธรรม ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าตนเองเชื่อถือแหล่งข่าวที่คุ้นเคย น่าเชื่อถือ และเปรียบเทียบแหล่งที่มาหลาย ๆ แหล่งข่าว เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข่าวนั้น ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้สอดคล้องโดยตรงกับการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิด การนำเสนอรายการข่าว และ แนวคิดการเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร และแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระข่าวสาร ซึ่งผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ด้วย จนพบว่าความหมายดังกล่าว สังกัดได้ว่า ข่าวปลอม ประกอบไปด้วย 4 ประการ ดังนี้ ข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ การโฆษณาชวนเชื่อ ข่าวที่นำเสนอเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และการแอบอ้าง

จากความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ข้างต้น สอดคล้องกับการให้ความหมายของข่าวปลอมหลากหลายแนวคิด ที่เน้นการสร้าง ความเข้าใจ และรู้เท่าทันข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เพราะมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานที่ถูกกำหนดมาจากนโยบายของช่อง เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบบนพื้นฐานของจรรยาบรรณสื่อมวลชน ซึ่งหากปลูกฝังให้บุคลากรทุกคนในกองบรรณาธิการข่าวได้เข้าใจและซึมซับกับวัฒนธรรมองค์กร ก็จะนำไปสู่พฤติกรรมการทำงานที่ถูกต้อง และได้รับความไว้วางใจจากผู้ชม ซึ่งเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับองค์กร และนำไปสู่การได้รับชื่อเสียงในทางที่ดีด้วย

ดังนั้นเมื่อพิจารณาความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ข้างต้นจะเห็นได้ว่าสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการสร้างมาตรฐานการทำงานในองค์กร คือ ทำให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการทำงาน เพื่อประโยชน์ขององค์กร

2. รูปแบบของข่าวปลอม

จากการศึกษารูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทำให้พบว่า รูปแบบของข่าวปลอมจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาอ้างอิงในแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนั้น มีการจำแนกรูปแบบตามประเภทเนื้อหาของข่าวปลอมที่ชัดเจน จำแนกได้ 6 รูปแบบ คือ เสียตีสหรือล้อเลียน เชื่อมโยงมั่ว ชี้นำให้เข้าใจผิด บริบทที่เป็นเท็จ บิดเบือน และปลอมแปลง แต่กองบรรณาธิการข่าวช่อง 7HD นั้นให้ข้อมูลที่แตกต่างออกไป 1 ข้อ คือ รูปแบบของข่าวปลอมนั้น ไม่จำกัดหรือตายตัว แต่จะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ข่าวปลอมนั้นถูกสร้างขึ้นมา ซึ่งอาจจะมีเป็นสิบเป็นร้อยรูปแบบที่สร้างขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ตาม การบิดเบือนข้อมูลให้เป็นข้อมูลที่เท็จโดยเจตนาและแพร่กระจายเพื่อสร้างอิทธิพลต่อความคิดเห็นของสาธารณชนหรือบิดเบือนความจริง ซึ่งทำให้ทราบว่าข่าวปลอมเป็นที่มาของการสร้างความเข้าใจผิดจากรูปแบบที่แตกต่างกัน และขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของเรื่องราวนั้น ๆ

จากการศึกษารูปแบบของข่าวปลอมทำให้ทราบถึง ความสามารถในการจำแนกรูปแบบข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ที่สะท้อนว่ากองบรรณาธิการมีความรู้ความสามารถในระดับการปฏิบัติงานที่รอบด้านและถี่ถ้วน เนื่องจากนโยบายขององค์กรมีมาตรฐานในการทำงานที่ต้องคำนึงถึงความถูกต้อง แม่นยำ เป็นหลัก จึงเป็นการตอกย้ำความรอบคอบและความพิถีพิถันในการทำงานเพื่อความถูกต้อง และยังไปว่านั่นคือการมีเรตติ้งเป็นอันดับ 1 ยิ่งเป็นการเพิ่มความรอบคอบในการทำงานขึ้นไปอีกเท่าตัว เพราะเมื่อมีผู้ชมมากเท่าไร กระบวนการตรวจสอบโดยผู้ชมก็จะมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นแล้วสิ่งที่จะเป็นเกราะป้องกันให้กับองค์กรได้ดีที่สุดก็คือ ความถูกต้องที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้นั่นเอง

3. กระบวนการนำเสนอข่าว

จากการศึกษากระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทำให้พบว่า กระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวที่นำมาอ้างอิงจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 นั้น จำแนกไว้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการก่อนผลิต ขั้นตอนผลิตรายการ และขั้นตอนหลังการผลิต แต่กระบวนการนำเสนอข่าวของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD แตกต่างออกไป 1 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการตรวจสอบและการคัดกรอง ซึ่งอยู่ระหว่างขั้นตอนเตรียมการก่อนผลิต ไปสู่ขั้นตอนผลิตรายการ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากที่สุด และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของช่อง 7HD ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก ทำให้ต้องมีการตรวจสอบข้อมูลอย่างถูกต้องและนำมาเรียบเรียง จากนั้นรายงานโดยผู้ประกาศข่าวที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีผ่านกระบวนการผลิตเพื่อนำเสนอออกสู่สายตาผู้ชมผ่านจอโทรทัศน์ด้วยเนื้อหาสาระที่ถูกต้อง และความพิถีพิถันในการทำงานของทีมงานด้านการผลิต เพื่อให้งานมีคุณภาพ มีประโยชน์ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชม ซึ่งกระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD สามารถจำแนกได้ 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนเตรียมการก่อนผลิต ขั้นตอนการตรวจสอบและการคัดกรอง ขั้นตอนผลิตรายการ และขั้นตอนหลังการผลิต

จากแนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าว ทำให้เห็นว่าผู้ผลิตรายการข่าวต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ รวดเร็ว และถูกต้อง พิถีพิถันในการทำงานของทีมงานทุกด้าน เริ่มตั้งแต่การเตรียมการก่อนการผลิต ไปสู่กระบวนการตรวจสอบและคัดกรองที่ต้องรอบคอบและให้ความสำคัญที่สุด ก่อนจะไปสู่ขั้นผลิตรายการ และหลังการผลิตเพื่อให้ได้รายการออกมามีคุณภาพและมีประโยชน์สนองต่อความต้องการของผู้ชม เนื่องจากการนำเสนอรายการข่าวนั้น เป็นลักษณะของการรายงานเรื่องราวข้อเท็จจริงทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชน เพราะข้อมูลที่ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญในการนำเสนอรายการข่าว ทีมงานผลิตรายการ จึงต้องพิจารณาโดยการนำเสนอตามเรื่องราวที่เป็นจริงอย่างมีคุณภาพและเป็นประโยชน์แก่ประชาชนด้วย เนื่องจากการสร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคมภายใต้จรรยาบรรณสื่อมวลชนเป็นโจทย์ที่ผู้บริหารคำนึงถึงเป็นที่สุด เพราะหากสามารถทำให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร การทำงานก็จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ความน่าเชื่อถือในฐานะผู้นำเสนอข่าวสารก็จะได้รับความไว้วางใจจากประชาชน พร้อมทั้งสามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้ในเวลาเดียวกัน

4. วิธีการคัดกรองข่าวปลอม

จากการศึกษาวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทำให้พบว่าหน้าที่ของสื่อมวลชน ไม่เพียงแต่เลือกสรรเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ มานำเสนอ แต่ยังต้องทำหน้าที่เป็นนายทวารข่าวสาร ซึ่งก็คือผู้คัดกรองข่าวสาร ตรวจสอบความถูกต้อง และตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ก่อนที่จะนำเสนอไปสู่ผู้ชม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในยุคข่าวสารไร้พรมแดน ของ พัทธราภา เอื้ออมรวนิช (2561) ที่ศึกษาถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในยุคข่าวสารไร้พรมแดน เพื่อหาแนวทางการนำเสนอข่าวสารที่เหมาะสมของสื่อมวลชนโดยใช้ทฤษฎีสื่อสารมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร แนวคิดคุณค่าข่าว และแนวคิดจริยธรรมสื่อมวลชน จนพบว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในยุคข่าวสารไร้พรมแดนนั้น สื่อมวลชนพยายามรักษาความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสาร โดยคำนึงถึงความถูกต้องและความรวดเร็ว โดยพยายามนำเสนอข่าวสารบนพื้นฐานทางจริยธรรมของสื่อ แต่ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารนั้น ประกอบไปด้วย การแข่งขันกันของสื่อ การเกิดขึ้นของสื่อใหม่ ระบบนายทุน เจ้าของสื่อ ผู้สนับสนุน (Sponsor) การตลาด รวมทั้งเพื่อความอยู่รอดของสื่อมวลชนเอง ที่มีส่วนทำให้สื่อมวลชนละเลยความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่บ่อยครั้ง ที่ไม่สามารถนำมาใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การนำเสนอข่าวที่เหมาะสมของสื่อมวลชนควรนำเสนอข่าวสารภายใต้ความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล บนพื้นฐานของจริยธรรม คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

ซึ่งการศึกษานี้ ผู้วิจัยค้นพบวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD 4 ขั้นตอน คือ ประเมินเนื้อหาเพื่อตั้งข้อสังเกตเบื้องต้น ตรวจสอบหาต้นตอแหล่งที่มาของข่าว ตรวจสอบแหล่งข้อมูลประกอบ และสอบถามหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรง โดยในแต่ละขั้นจะมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างเข้มงวดในทุกขั้นตอนก่อนการนำเสนอข้อมูลในรายการข่าว ถึงแม้ว่าความรวดเร็วในการรายงานข่าวทางออนไลน์ จะช่วยทำให้ผู้อ่านรับข้อมูลข่าวสารอย่างทันทั่วถึง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือข่าวบางส่วนไม่ได้รับการคัดกรอง

คุณภาพและความถูกต้อง เนื่องจากเป็นสื่อที่เปิดกว้าง และไม่ได้ถูกจำกัดข่าวในการนำเสนอจากสื่อมวลชน กระแสหลักอีกต่อไป นอกจากนี้ข่าวที่นำเสนอผ่านทางโซเชียลมีเดียยังสามารถถูกส่งต่อหรือแบ่งปันให้ผู้อื่นอ่านต่อได้ในวงกว้าง ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการแพร่กระจายของข่าวสารอย่างรวดเร็ว และสร้างอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคมเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ผู้ไม่หวังดีจึงมีโอกาสร่างข่าวปลอมเข้ามาปะปนกับข่าวอื่น ๆ จนทำให้ผู้อ่านหลงเชื่อข่าวปลอม หรือข่าวบิดเบือนเพราะไม่รู้เท่าทัน

ดังนั้น กองบรรณาธิการข่าวของสื่อจึงควรมีทักษะในการรู้เท่าทันข่าวปลอม มีวิจารณญาณแยกแยะได้ว่าข่าวใดเป็นข่าวปลอม มีทักษะในการวิเคราะห์และตรวจสอบ เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง รู้จักประเมินและเลือกใช้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้ว่าข่าวนั้นน่าเชื่อถือหรือไม่ รู้ว่าข่าวนั้นเขียนขึ้นด้วยจุดประสงค์อะไร รู้จักการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นและการชี้นำของผู้สร้างข่าวปลอม ไม่ใช่อคติในการรับข่าวสาร เพื่อจะได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้ไม่หวังดีก่อนการนำเสนอข่าวออกไปให้ประชาชนรับรู้ ซึ่งเป็นการรับผิดชอบต่อสังคมบนพื้นฐานของจรรยาบรรณสื่อมวลชน ที่พึงมีพึงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอแนะจากการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ข่าวปลอมถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่มีข้อเท็จจริง หรือมีเจตนาบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง วิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการค่อนข้างล่าช้าในการตรวจสอบข้อมูล ดังนั้นจึงควรศึกษาวิธีการที่จะทำให้การตรวจสอบและคัดกรองข่าวปลอมเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และเข้าถึงแหล่งข่าวได้อย่างรวดเร็ว เพื่อการชี้แจงข่าวสารที่เป็นความจริง
2. จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า บุคลากรในสายข่าวนั้น ๆ จะเชี่ยวชาญและรู้เท่าทันข่าวปลอมในสายข่าวของตนเอง ดังนั้น จึงควรรู้เท่าทันข่าวปลอมแบบรอบด้านในทุกสายข่าวที่ไม่ใช่สายงานของตนเองเท่านั้น เพื่อประสิทธิภาพของการคัดกรองข่าวปลอมได้อย่างครอบคลุม
3. การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ขั้นตอนการตรวจสอบและการคัดกรองอยู่ระหว่างขั้นเตรียมการก่อนผลิต ไปสู่ขั้นการผลิตรายการซึ่งเป็นขั้นที่สำคัญมากที่สุด แต่กองบรรณาธิการควรตรวจสอบและคัดกรองข่าวปลอมในทุก ๆ ขั้นตอนให้สำคัญเท่า ๆ กันหมด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษากระบวนการนำเสนอข้าวและการคัดกรองข้าวปลอมของรายการข้าว แต่ยังไม่ได้ลงลึกถึงกระบวนการผลิตข้าวให้มีความน่าสนใจ ดังนั้นครั้งต่อไปผู้วิจัยจึงควรต่อยอดในการศึกษาวิจัยถึงกระบวนการผลิตข้าวให้มีความน่าสนใจอีกแง่หนึ่งด้วย
2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ข้าวปลอมมีหลากหลายรูปแบบ และง่ายต่อการหลงเชื่อข้าวปลอม โดยที่ไม่มีการตรวจสอบข้อมูลรอบด้าน ดังนั้นครั้งต่อไปผู้วิจัยควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการรู้เท่าทันข้าวปลอม หรือกระบวนการชี้แจงข้อเท็จจริง ที่จะทำให้ผู้รับชมมีวิจารณญาณในการรู้เท่าทันข้าวปลอมมากขึ้น

บรรณานุกรม

- จิโรจน์ จิตราพัฒนานันท์. (2560). การศึกษาวิจัยกลยุทธ์ในการนำเสนอรายการข่าวโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 ผ่านรายการสนามข่าว 7 สี. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ณัฐนันท์ อธิธาภรณ์. (2562). ผลกระทบของข่าวปลอม แนวทางการรับมือของผู้บริโภคสื่อ. ค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <https://www.isranews.org/isranews-article/78298-fake-78298.html>.
- ณัฐชนน อาภาศรีรัตน์. (2560). การวิเคราะห์การคัดเลือกประเด็นข่าวของช่อง 7 สี ในยุคดิจิทัล. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นันทิกา หनुสม. (2561). การศึกษาลักษณะของข่าวปลอมในประเทศไทยและระดับความรู้เท่าทันข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานคร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ประวีณา พลเขตต์. (2561). การรับรู้และการรู้เท่าทันสื่อของผู้ชมรายการข่าววอร์ก่อนแซร์. วารสารการสื่อสารและการจัดการ นิต้า, 4(3), 47-62.
- พัชรภา เอื้ออมรวิช. (2561). ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในยุคข่าวสารไร้พรมแดน. (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พิณ พัฒนา. (2560). รู้เขาหลอกแต่เต็มใจให้หลอก รู้จัก 'Fake News' ข่าวปลอมออนไลน์ที่เราชักเงาจริงบ่อยขึ้นทุกวัน. ค้นเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ 2563 จาก <http://www.kmutt.ac.th/organization/ssc334/asset5.html>.
- ภัสวลี นิตเกษตรสุนทร. (2547). บทบาทและหน้าที่ของวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในฐานะสื่อมวลชน. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภาณุพงษ์ ทินกร. (2561). การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจรรยาบรรณสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลและแนวทางกำกับดูแล. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- วัฒน์ ภูวทิศ. (2560). ผู้สื่อข่าวกับการใช้ประโยชน์และความน่าเชื่อถือของข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์เพื่อรายงานข่าวสาร. วารสารศรีนครินทร์วิจัยและพัฒนา (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 9(17), 68-69.
- สกุลศรี ศรีสารคาม. (2557). จริยธรรมการใช้สื่อออนไลน์และสื่อสังคมในกระบวนการสื่อข่าวของไทยในยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2533) การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อิสริยะ ไพรีพ่ายฤทธิ์. (2560). Fake News ข่าวปลอม ปัญหาใหญ่ของโลกอินเทอร์เน็ต. ค้นเมื่อ 26 มกราคม 2563 จาก <http://www.okmd.tv/blogs/all-things-digital/fake-news-ข่าวปลอม-ปัญหาใหญ่ของโลกอินเทอร์เน็ต>.
- Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social Media and Fake News in the 2016 Election. *Journal of Economic Perspectives*, 31, 211-236. doi:10.1257/jep.31.2.211
- Cohen, B. C. (1963). *The press and, foreign policy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Desai, S., Mooney, H., & Oehrli, J. A. (2017) . “Fake News”, Lies and Propaganda: How to Sort Fact from Fiction. Retrieved March 18, 2020 from <http://guides.lib.umich.edu/fakenews>.
- Lewin, K. (1947). Frontiers in group dynamics: Concept, method and reality in social science; social equilibria and social change.
- Nurse, M. (2016). Fake news and other types of misinformation defined. Retrieved March 18, 2020 from <http://communicationscience.org.au/fake-news-and-other-formsofmisinformation-defined/>.
- Zaryan, S. (2017). Truth and Trust : How Audiences are Making Sense of Fake News. Unpublished master's thesis, Lund University, Sweden.